

Luceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **41** (784)

SALA DE **Miercuri, 14 noiembrie, 2007**
LECTURĂ

„Mulți îi datorează laurii căpătați, iar cei care n-au ajuns la ei recunosc că încă nu era momentul, numai după ce au avut o discuție amicală cu Laurențiu. Jucătorul din el, de cele mai multe ori în câștig, a fost remarcat de majoritatea celor care l-au cunoscut mai bine. Din nefericire, a pierdut prea repede în fața morții. Nici nu-ți vine să crezi că s-au scurs șapte ani de la trecerea lui în neființă. Pentru unii ca noi, rămâne însă o emblemă a generozității, asupra căreia vom fi mereu dispuși să medităm.“ (M.T.)

laurențiu ulici

horia-roman
patapievici

„Patapievici oferă un model al bunei funcționări și al hrănirii reciproce dintre culturi. El pornește de la ideea că începutul culturii europene a caracterizat prin interdisciplinaritate, printr-o comunitate originară de instrumente gnoseologice epistemologice, care acum s-a pierdut. Filozofia reacă s-a născut din toate întrebările privitoare la ființă, apoi, prin diviziune, aceste întrebări au devenit, ulterior, științe particulare: matematică, fizică, chimie, teologie, economie etc.“

(adrian g. romila)

pag. 16-17

literatura lumii

**Casa din Pădure,
aprilie...**

adolfo bioy casares

la limită

caius traian
dragomir

**Verticală și orizontală
concurenței**

pag. 3

H.-R. Patapievi: o pledoarie pentru buna funcționare a culturii românești (II)

Absența în România a unei comunități care ideile să aibă impact și care să fie, în rândul ei, formată de idei a fost cauza principală a bolii *non sequitur*, care a caracterizat dintotdeauna cultura autohtonă. Preeminența excesivă a culturii generale, afirmă Patapievi, mai ales a culturii terare, a făcut ca celălalt tip de formație, cel specializat, să fie aproape inexistent.oluția rapidă a autorului, valabilă, ocamdată, pe termen scurt, constă în precierea culturii de specialitate și în aprecierea culturii generale. Spun pe termen scurt pentru că, în fapt, cele două puri de culturi trebuie să existe, fiecare în arte, și mai ales nu trebuie separate, pentru o bună funcționare a pieței de idei.

singur palier paideic, cel specializat. Doar dialogul între cele două culturi le poate valida pe ambele la nivelul comunității. „Ele trebuie să se hrănească reciproc“, spune autorul, „potrivit regulii sub care funcționează fiecare. Înțeleg prin această «hrănire reciprocă» capacitatea culturii generale de a oferi un suport *comunitar* (s.a.) culturilor de specialitate și, simetric, capacitatea culturilor de specialitate de a întreține cognitiv *adevărul* (s.a.) culturii generale“.

Patapievi oferă un model al buneii funcționări și al hrănirii reciproce dintre culturi. El pornește de la ideea că începutul culturii europene s-a caracterizat prin interdisciplinaritate, printr-o comunitate originară de instrumente gnoseologice și epistemologice, care acum s-a pierdut. Filozofia greacă s-a născut din toate întrebările privitoare la ființă, apoi, prin diviziune, aceste întrebări au devenit, ulterior, științe particulare: matematică, fizică, chimie, teologie, economie etc. Toate disciplinele moderne își au rădăcina în cultura comună a filozofiei antice grecești. Hiperspecializarea modernă a dus la cezura definitivă dintre domeniile cunoașterii și la dispariția unui dialog autentic și folositor progresului și schimbului de idei. Nu demult, chiar Popper susținuse, pe bună dreptate, că toate problemele la care a încercat să răspundă știința modernă sunt, în ultimă instanță, probleme filozofice, numai că acest lucru nu mai e conștientizat. Prin urmare, Patapievi propune modelul ideal al „culturii-roată“, inexistent la noi, ca și în altă parte. La noi, spuneam, prin preeminența culturii generale, în Occident prin preeminența celei specializate. Bufucul roții reprezintă trunchiul problemelor comune de la care pornesc toate celelalte domenii, reprezintă cultura comună care stă la baza celorlalte forme de cultură. Spițele sunt culturile specializate, care se desprind din trunchiul comun, iar circumferința roții e alcătuită din domeniile interdisciplinare care asigură unitatea culturilor specializate și le oprește separarea. „În termenii modelului spațial al roții, o cultură bine rânduită trebuie să aibă și capătână, și spițe, și obezi. În capătână se află întrebările care ne privesc pe toți. Prin spițe se individualizează întrebările care deschid formele specializate de cultură. Acestea se realizează integral în obezile care abordează circumferința roții, pe conturul căreia va aluneca de acum, în vehiculul umanității“.

O cultură care aspiră la completitudine, așadar, funcționează, în viziunea lui

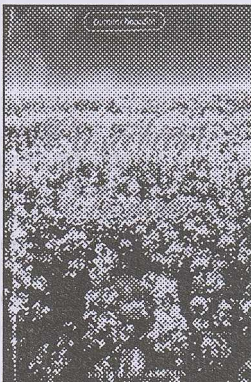
Patapievi, prin coexistența dialogală a centrului și a periferiei, a specialiștilor și a generaliştilor, a umaniștilor și a oamenilor tehnici. „Într-o bună rânduală a culturii, specialistul nu rămâne ghetozat în propria specialitate, deoarece, precum monadele lui Leibniz care aveau ferestre spre lumea armoniei prestabilite, și domeniile de specialitate sunt permanent puse în contact, atât prin centru, cât și prin periferie. Prin centru, întrebările de specialitate pot regăsi oricând nu doar întrebările fondatoare ale disciplinei, ci și noile întrebări ale curiozității nespecializate. Prin periferie, unitatea cunoașterii este asigurată de rezultatele terminale ale cunoștințelor specializate, care sunt constrânse de logica menținerii în autonomie a specialităților distincte să facă sistem“. Niciuna dintre extreme nu e benefică, prin urmare. Occidentul promovează azi doar cultura specializată, într-un elan al tehnicizării care a distrus câmpul problemelor comune ale cunoașterii. Universitățile occidentale produc „intelectuali lipsiți de cultură“, un fel de primitivi specializați în ceva anume și numai în acel ceva. România, care mai deține încă o masă de oameni general cultivați, imită servil (a făcut-o dintotdeauna) modelul occidental prin sistemul de învățământ comunitar (Patapievi vizează Directiva de la Bologna) și pierde, astfel, capitalul cultural care ar putea constitui „butucul“ roții. De aici, catastrofa pieței de idei. La acestea se adaugă *Zeitgeist*-ul post-modern: relativism, divertisment, consumism, trăirea exclusivă în prezent. Idealul umanist care a generat marea cultură a Occidentului pare a fi dispărut astăzi complet, lăsând locul specializărilor standard. S-a uitat că problema scopurilor ultime prin care orice existență se așază într-un anume fel nu e posibilă fără capacitatea de a jongla cu ideile și cunoștințele, cu tot ceea ce e cultură, în general.

Pledoaria lui Patapievi pentru buna funcționare a culturii românești (și a oricărei culturi, în general) se încheie cu dorința de a scăpa de „minoratul de a fi doar o cultură de cultură generală, fără a deveni ignari“. Răul vine din faptul că ceea ce noi imitam, în prezent - cultură de tip specializat, exclusiv - pare „competitiv“, „profesionist“, în pas cu timpul. Puțină inteligență trează ne va arăta că numai dialogul dintre cultura specializată și cea generală e calea bună. O arată cu prisosință cartea aici discutată.

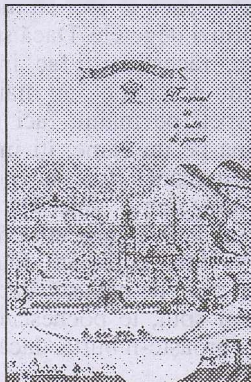
(adrian g. romila)

1) Cusături terne

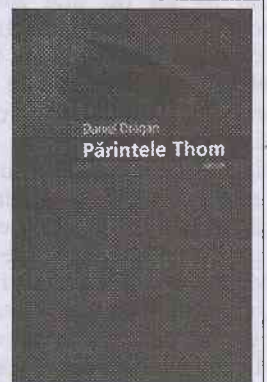
Dumitru Nicodim)
Editura Artemis

2) Brașovul în o sută de poezii (Antologie) Editura Pastel

3) Părintele Thom (Daniel Drăgan) Editura Arania

Harta mișcătoare a literaturii (II)

alexandru george

întârziate care a caracterizat și pe autorul **Medelenilor** după marea performanță pe care acest roman a reprezentat-o totuși, este, la Fănuș Neagu, **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** prin care își dă pe față imposibilitatea arte sale de a trece în altă „lume” decât aceea a fanteziilor lui repetate.

Dacă eu aș vrea să-i caut meritele reale de timpuriu configurate m-aș referi la evadarea din cenușul și convenționalul programatic al realismului socialist, prin schimbarea configurației umane, dominate acum de zăpăciți și năuci, dar mai ales prin rădăcinile folclorice care fac din el o erupție barocă finală a filonului popular - ceea ce mai concentrat a făcut și N. Velea, apoi Marin Sorescu, un scriitor mai complex și mai elaborat, dar din aceeași stirpe.

Dar e o originalitate în mare măsură de conjunctură, căci linia folclorismului acestuia bastard ducea într-o fundătură; încă de la mijlocul anilor șazeeci apăruse o literatură cu pretenții intelectualiste în frunte cu Al. Ivăsiuc, C. Țoiu, dar și cu Aug. Buzura și N. Breban căreia în variate forme îi va reveni viitorul indiferent de rezultatele propriu-zis artistice, ceea ce va accentua anacronismul lui Fănuș Neagu - ceea ce trebuie deosebit de literatura cu țărani a lui M. Preda, I. Lăncrănjan, Dinu Săraru etc.

Celălalt caz pe care vreau să-l semnalez pentru că figurează și el într-un articol din „Luceafărul” îl privește pe N. Labiș, un scriitor la care „situația” este în grad maxim dătătoare de măsură pentru un anume tip de valorificare în comunism. Labiș a fost un poet considerat în maxim grad emblematic pentru omul nou și scriitorul nou, cu acțiune directă în publicul de diferite categorii, dar mai ales în tinerețea ignorantă de la mijlocul anilor '50; a primit o recunoaștere nu ditirambică (precum mai târziu M. Sorescu), ci doar măsurată din partea lui G. Călinescu, după care a ajuns un clasic al literaturii „noi”, un succes de public, doar mai apoi popularizat prin manuale, antologii, citate favorabile și reținut în genere ca o valoare certă, fără contestație.

Cuvântul sintetic de mare pregnanță va fi rostit mai târziu de Eugen Simion, care a văzut în Labiș „buzduganul unei generații”, deși „heraldul” unei serii de poeți ar fi fost mai justificat. În primul rând, pentru că nu e sigur că tânărul din Mălini ar fi acționat asupra unui câmp liric mai larg, în contemporaneitatea sa și mai pe urmă. Poeții șazecești au fost vestiți de glasul lui de aramă?

Legenda aceasta trebuie clasificată pentru că, în afară de Nichita Stănescu, poet ceva mai vârstnic și care a recunoscut în celălalt un modelator catalitic și l-a privit cu neascunsă admirație, ce se poate spune de Ilie Constantin, Constanța Buzea, apoi de Ana Blandiana sau Marin Sorescu, ajunși la volum la aproape 10 ani după moartea lui Labiș? Celebritatea acestui precursor n-a depășit un cerc de camarazi ai săi bucureșteni cu care a avut contacte prin

Școala de Literatură, apoi prin sporadica sa frecvență a Facultății de Filologie; se poate spune că aceștia au căpătat un oarecare curaj conjugând succesul miraculosului tânăr cu atitudinea oficială?

La moartea lui nu a apărut niciun necrolog, nu s-a menționat evenimentul în modul cel mai laconic, căci pe vremea aceea comuniștii considerau dispariția unui poet combatant, în condițiile în care se petrecuseră lucrurile cu Labiș, ca un act de dezertare. Cu toate că se făcuse remarcat în scurta sa „carieră”, el nu recoltase recenzii, ci doar ecouri favorabile (articolul lui Cornel Regman e aproape o excepție, iar primul volum are un titlu mai mult promițător: **Primele iubiri** (1956), care-l anunță ca un personaj auroral, de început de literatură).

Indiscutabil că un rol capital l-a jucat extraordinara lui precocitate, dar și fizicul: un prichindel costumat în țaran aproximativ purtând o căciulă „neaoșe” foarte țuguiață, ceea ce îl diferenția net de poetul „muncitor” cu șapcă și cu bască în cap, beneficiind în cel mai bun caz de un loden pe puncte. Tânărul descins din poetica Țară a fagilor evoca natura, pădurea, plaiurile, nu evadarea din vreo bibliotecă în care s-ar fi putut perverti sau din prea definite „studii” literare.

Același început norocos îl vom reîntâlni la Ana Blandiana, apoi în forma cea mai ostentativă, dar și mai falsă, Marin Sorescu, poetul mirărilor candido (la aproape 30 de ani), picat parcă din Empireu. Partidul și-a însușit ceea ce mai tinerii săi slujitori, criticii din anii '60, i-au propus, deși această luxație i-a pus în umbră pe alde Dan Deșliu, A.E. Baconsky, poeți și ei „tineri” la vremea lor, precedându-l ca moment al consacării... Miracolul „poetului tânăr” era mai convenabil să aibă altă față... Așa că, în momentul când I. Negoițescu a exprimat mari rezerve la adresa lui Labiș, afirmând că atunci, prin anii '60, se afirmaseră o mulțime de poeți tineri mult mai talentați, reacția a fost de indignare ca în fața unui atentat politic.

Iată de ce mai adaug și propria-mi reacție la prima lectură mai temeinică a acestui poet de care se făcea atâta caz; l-am privit mai curând cu spaimă decât cu vreo recunoaștere ce ar fi putut deveni publică: mi-am dat seama că el izbutise marea performanță de a scrie *poezie comunistă bună* și am privit-o cu aceeași contrarietate cu care am citit poezie legionară bună datorată lui Radu Gyr de exemplu sau poezie bolșevică bună sub semnătura lui Maiakovski...

Dar nu și fără acel fior de groază care m-a străbătut vizionând capodopera lui Eisenstein despre revoluția bolșevică, dar și capodopera cinematografică nazistă **Olympia - 1936**.

Prag de lut

Arzi răstignit pe-o cruce a luminii
picură sânge și din coasta ta
coroană de-mpărat pe frunte spinii
zilnic silesc a te încorona

Zilnic te-mbraci în Taina Învierii
și-ți rîd în palme cuiele de fier
în piept zvăcnesc semintele durerii
cu sufletul când nu te-atinge de cer

când nu-mplinești în faptă rana vie
a gândului care te are fîu...
Și te petreci ca umbra prin pustie
și-ți numeri anii scînduri de sicriu

Fiindu-ți și străin și prea departe
și-n propriul tău cuvînt doar prag de lut
ascuți în tine clopotele sparte
între vecii - pe unde te-ai pierdut

în legănarea firului de iarbă
de lângă prag - lumile clătînd...
Și-n vorbă arzi ca o fântână oarbă
de propria ta viață întrebînd...

Frater cu fluturii

N-am nicio avere Eu am strîns
colbul unui drum printre cuvinte
ba pe-un vîrf de deal pe lângă vie
ba printr-o aducere aminte

amăgind și măsurînd cu viața
umbra care soră m-a-nsoțit
înțeleaptă prin tăcerea clipei
care m-a născut și a murit

mirosind a pâine coaptă-n vatră
a părere și cumva a vis...
Am rămas același vistiernic
întomnînd spre iarnă un abis

Frater bun cu fluturii - adesea
am furat cu aripa grădini
chiar și-n rai m-am îndulcit cu mere
completînd colecția de spini

și-ntr-o pleoape lacrima-nflorindu-mi
i-am furat lumina... și - comoară -
inima în palme mi-am purtat-o...
Viața însă m-a închis afară

însemnînd cu adevăruri mici
drumul meu înalt printre himere
și adînc precum surîd în somn
pruncii-n vis... Deci despre ce avere

yine vorba când mă ia la rost
Întrebarea... ca un șef de post?

Aiurea-n doru' lelii

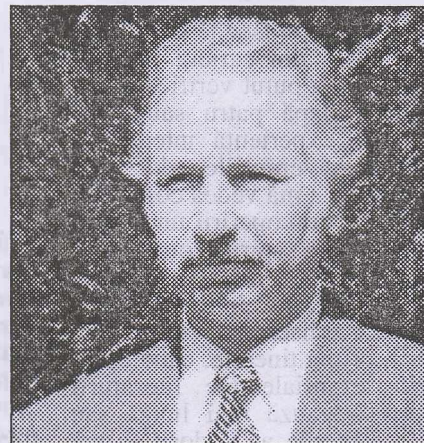
Mă sictiresc paiatele-ndoiei
jucîndu-mă de-a târgul cu samsarii
încât aiurea și în doru' lelii
îmi linguresc din suflet lingurarii

cu fes cu moț și cu diverse ticuri
de mari șmenari și ifos de cocote
și îmi tot cheltui viața pe nimicuri
câștig fiindu-mi colbul de ciubote

Hăș-căș mă trag în lacrima neplînsă
scrîșnind din dinți gîndind ceva de mamă
bat șaua să priceapă iapa însă
hâzii mă țin cu fluturii de-o samă

ba pe-o tarabă ba-ntru-un cui țintit
purat prin rîsu' lumii-n piața mare
de-aceea numa' vorba mi-o înghit
și mă încui în mine... arătare

pe-o miriște... sperietor de ciori

george i. nimigeanu

cu viața zdrențuită de vîntoase
un fel de ghem de noduri și erori
pricină de gâlceavă și ponoase

Plouă

Ard... amăgesc tristețea care-mi spală
ferestrele cu plesnete-n rafale
dar vînat vîntul bate și-ntr-o gînduri...
Cerul - morman de cioburi și cabale

după un deal pleșuv se tot ascunde
cenuși între cuvinte răvășind -
tochmai cenușa vetrelor tăcerii
în care ard - tristețea amăgind

Aș vrea să potrivesc în gînd lumina
unei idei... măcar atîta cât
să-mi bucur ochii într-un vers albastru
să-mi treacă de-ndoiei și de urât

Dar ploaia bate-n geam parcă anume
lumina să mi-o spele din condei...
Condeiul trist îmi lunecă din mână
și nici nu știu poemul să-l închei

Și clipa-mi trece putredă prin ceas
și albă foaia în poem o las...

Joc făcut

Egal cu tine zilnic îți sui dealul
În rostul vieții ești un strop de sare
Clipa te joacă-n legea ei - finalul
pară să fie simplă întîmplare

Chiar dacă ești cel ce sfințește locul
la roata vieții înhamat cu veacul
în Întrebarea când se-aprinde focul
la pomul lăudat nu mergi cu sacul

Norocu-i orb... De te oprește-n cale
clipa aduce cât n-aduce anul...
Dar anul n-are cumpene egale
Câștigă numai cel ce dă cu banul

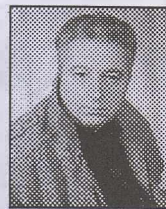
Nu dai cu banul nu stârmești norocul
câștigul nu-i o simplă întîmplare
în întîmplare principal e jocul
în joc îți ești și marjă de eroare

Că orb norocul de prilej se-agață
precum un scai de cel ce-i face placul...
Tu suspendat de-un putred fir de ață
te-nvremui cu secunda nu cu veacul

în Taina care cumpănă te are
în Întrebare când se-aprinde focul...
Iar când câștigu-i simplă întîmplare
în întîmplare principal e jocul

Poezia românească în tranziție

dan anghelescu

Laboriosul ópus datorat doamnei Ana Selejan, *Poezia românească în tranziție, 1944-1948* (Editura Cartea Românească - 2007) vadește atât precizia, cu totul specială, a hălăduirii prin canalul trecutelor episoade de viață literară, cât și harul (rarisim) de a ne restitui ceva din adicibil-adietorul *aer al timpurilor*. Se mai revine să spunem - chiar de la început - și că mobilul demersurilor sale e tributariu nu unui omesc - prea omenesc! - impuls, hărăzit de obicei doar simplelor inventarieri, clarificări, clasificări ale faptelor din trecut, ci unor tentative ambițioase și promițătoare, vizând eliminarea unor semnificații și sensuri asupra cărora (re)gândirea noastră de azi pare că, totuși, nu ar fi zăbovit îndeajuns. E adevărat că pe adresa celor - pe bună dreptate - fascinați de tentația (și implicațiile) unor asemenea proiecte, Paul Valéry, autor (și) al unei minime aserțiuni (*Noi, civilizațiile, știm cum că suntem muritoare*), formulase cândva un veritabil avertisment: *„dificultatea de a reconstitui trecutul, chiar cel mai recent, este comparabilă cu dificultatea de a construi viitorul, chiar cel mai apropiat; sau, mai degrabă, dificultatea e la fel de mare. Profetul se află în aceeași oală cu istoricul.”*

Din asemenea îngândurări venind, ne mai încumetăm cu afirmația că recenta carte a doamnei Ana Selejan își află, așa cum se vede, esențiale temeuri în profunzimea - și vident fertila - convingere că memoria trebuie să fie beneficiară a unor imprescriptibile repturi. Un text al lui Tzvetan Todorov (concentrând situații reale) a lăsat să se strecoare pre noi un gând teribil, ce stăruie încă sub orizonturi. El e leagat de unul din multele și altădată) nebănuitele pericole pe care veacul XX le-a dezvăluit fără menajamente: *Uitarea!* Nu trebuie, presupun, să mai explicăm faptul că ocultarea, distrugerea, ștergerea memoriei echivală cu prăbușirea într-un neant. Și totuși, regimurile totalitare (cel al comunismului românesc nu făcea excepție) declanșau cea mai brutală, agresivă și aberantă operație de mistificare a istoriei, de manipulare a trecutului, de ocultare a ființei spirituale, de distrugere sistematică a culturii și de întunecare a memoriei unei întregi națiuni. Dar aroganța specifică celor ce s-au pretins *înici purtători ai progresului*, nu atenua și endemică lor spaimă față de *inexprimabilul și reprezentabilul* adăpostit în enigmatică ființă imanentă. Respirația aceluia misterios *ceva*, subzistând ca un inalienabil al libertății, își va face mereu simțită vibrația stranie, neliniștitoare, în eminența faptului de artă. Așa se explică de ce, pentru regimul comunist, poezia, *această îndeletnicire, cea mai nevoințată dintre toate* (o numea Hölderlin), era prima pe lista celor ce vor trebui *revoluționate!* Eliminarea socială - și chiar fizică - a intelectualilor părea insuficientă. Drept pentru care acerba luptă de clasă invadează întregul corp al literaturii și al celorlalte arte, inoculându-le mortală toxină a ideologiei marxist-leniniste. Sintagmele puse în circulație (*cultura dușmană, idei dușmănoase, putrefacția poeziei, poezia putrefacției etc*) ilustrează cât se poate de limpede esența distructivă a demersului totalitar. Și - nu mai puțin elocvent - monstruoasă scântă a victoriei finale: *golire totală a minților, lobotomizarea unei nații, un cacaholism provocat al memoriei*. Poetii trebuiau să repede constrânși (converșiți) să *colaboreze*, fie extirpați din viața literară (*Arghezi, Blaga, Barbu, Voiculescu, Dimitrie Stelaru,*

Constant Tonegaru, Mihail Crama) și înlocuiți de zeloși scribi-politrucci (A. Toma, N. Moraru, Ion Vitner, Sorin Toma, Ion Potopin, Victor Tulbure etc).

Cu subtilitate și limpezime în a creiona esențialul, cartea d-nei Selejan restituie tragică istorie a asasinatului spiritual ce va culmina în moartea poeziei: *„...prigonirea esteticului, a întemeietorilor și purtătorilor de stindard ai acestuia (și, implicit, ai autonomiei și modernității operei) va fi constantă și îndelungată (mai ales după ce realismul socialist devine curent literar - și artistic - oficial și de stat). Bunăoară, în 1955, Georgeta Horodincă, în calitate de purtător de cuvânt al criticii literare marxiste, anunța imunitatea operelor literare din vreme la maioreșcianism; ceva mai târziu, în continuarea bătațiilor cu esteticul, Savin Bratu vitupera «fantoma» lui Maioreșcu, N. Tertulian pe cea a lui Eugen Lovinescu. Toate acestea, pe fondul demonstrării - prin creații literare și la nivel teoretic (de către criticii literari din vreme, de pildă Ovid S. Crohmăniceanu) - a valabilității «metodei metodelor»: realismul socialist.”*

Marxismul, concluziona Karl Popper, în concordanță deplină cu teza ce-l fundamentează (*capitalismul nu poate fi reformat, ci doar distrus!*) a fost dintotdeauna lipsit de orice componentă constructivă. Într-adevăr, modalitățile ce l-au concretizat îl asociază cu imaginea unui potențial distructiv ce a depășit cele mai catastrofice previziuni! Pe temeuri pretinsului concept al *luptei de clasă*, relațiile interumane se supun dominației vigilente (*orwellian pânditoare!*) a gândirii și atitudinii revoluționare (cultivoare atentă a suspiciunii, delațiunilor, violenței și urii viscerele). Dar latura cea mai terifiantă s-a vădit în perseverența cu care, sub aparența promovării *culturii pentru mase*, a încercat distrugerea memoriei. Utilizată ca instrument de acțiune strategică, *uitarea (neantul mental!)* trebuia să întunece definitiv istoria, miturile, arta, credințele, cultura - în fond - întreaga spiritualitate, elementul constitutiv și determinant în interiorul oricărui tip de civilizație. Dar începând de aici și întemeiat pe o *total-impusă amnezie*, viitorul nu mai putea ascunde decât numele ultim al apocalipsei: *Alzheimer!*

Toate aceste elemente ale unei - în fapt - *révolution introuvable* (grand merci Raymond Aron!), lapidar înșiruite mai sus, se întrezăresc în cartea doamnei Ana Selejan. Subliniată fiind și specificația că demersul (cu remarcabila bogăție și acuratețe a documentării) se circumscrie exclusiv în derularea *întâmplărilor* poeziei românești din perioada anilor '44 - '48. Gândirea prin care evenimentele sunt prezentate și supuse analizei în desfășurarea lor, ca și discursul utilizat, nu pretind să se facă auzite prin enunțuri. Mizează doar pe impactul, în cazul de față deosebit de dur, al întâlnirilor cu o realitate cât mai obiectiv conturată și sprijinită pe mărturii și documente. Dar în subtext, alături de imaginea tragică a fragilității unui întreg sistem de valori, respiră o îngândurare mereu

răsfrântă către *prezentul-acum*. Căci îngrijorarea sublimată a cărții trimite gândul către celebra și acut-actuala aserțiune a lui *Arnold Toynbee*: *“History is again on the move” - istoria este din nou în mișcare!* Pentru a spune tot ce trebuie spus, mai e necesară și aducerea în vizibil a ceea ce pare a fi *con-textul* original al cărții; background-ul pe temeuri ale cărui *istoriile* conținute în ea dobândesc o *vibrație* amplă. Pe care se sprijină. Prin care e întregită substanțial, ca valoare și semnificație, imaginea a ceea ce autoarea a vrut cu tot dinadinsul să spună. Ne referim, evident, la cele *6 (șase!)* volume publicate de Ana Selejan sub titlul *Literatura în totalitarism*, urmate de alte două ample lucrări *Trădarea intelectualilor și Reeducare și prigoană*, ambele retipărite (2005) într-un singur volum la *Cartea Românească*. Trudind cu o *răbdare benedictină* - cum de altfel chiar spune - s-ar părea că doamna Selejan se constituie, de ani în șir, ca prizonieră a unei unice cărți despre lupta cu o *apocalipsă spirituală*.

Viața de zi cu zi arată că suntem - încă - o națiune în suferință. Ca recuperare a memoriei am putea întrezări în paginile acestea și un binevenit demers therapeutic. Pentru a-și redobândi integritatea suferinzii trebuie, uneori, să-și conștientizeze traumele; să și le aproprieze, să le asume și astfel să le îmblânzească efectul devastator. Dificil, dureros, actul de conștientizare e și un periplu prin labirinturi de infinite interogații. Traversăm, ori suntem traversați de un timp enigmatic. A avea (sau a-ți formula) întrebări a devenit cu mult mai urgent și important decât a te adăposti, prizonier sine die, sub pacea înșelătoare a unor (*de-ne-clintit!?*) răspunsuri. Așa se face că în *i-mediata* noastră realitate suntem tot mai receptivi (ori mai vulnerabili?) în preajma cărților neliniștitoare. Cum e și aceasta! Mai mult/ mai puțin/ sau deloc/ explicabil, de din întunecimile și iraționalul spre care ea se deschide, adie parcă (ne bântuiesc?!) cuvintele lui Jean Baudrillard: *“...odinoară Sphinxul era cel care puneă omului întrebarea despre om, pe care Oedipe credea că o rezolvase, pe care noi toți am crezut-o rezolvată; astăzi omul este cel care pune Sphinxului, inumanului, întrebarea despre inuman, despre fatal, despre dezinvoltura lumii față de acțiunile noastre, despre dezinvoltura lumii față de legile obiective. Obiectul, (Sphinxul), cu mult mai subtil, nu răspunde niciodată. Și totuși, nesupunându-se regulilor și desjucând dorința, el răspunde în secret la cine știe ce altă enigmă”* (Strategiile fatale).

Habent sua fata libelli suna o cugetare a anticului gramatic latin Terentianus. Ne-o reamintim în prezența uneia dintre acele cărți care - s-ar spune că uneori - continuă să vorbească și din depărtarea de dincolo de punctul final al ultimei fraze, a ultimei lor pagini!

adrian costache

Lista cu nume

Inaintasem așa până ce privirea citise numărul 27. Sunasem la poarta metalică, casa avea interfon, dar nu răspunsese nimeni... Trecuseră câteva secunde confuze, dar scurte, prea pline încă de liniștea sunetului care se pierduse undeva în interiorul casei vechi... O clipă mi se păruse că poarta aceea se va deschide și ființa care va ieși de acolo va fi Carmen însăși pe care-o știam din fotografiile și descrierile doamnei din Bruxelles... Unele evenimente pot fi refăcute, reluate, mă gândisem eu absurd, citând de undeva...

- Cine e? se auzise, în cele din urmă, o voce scurtă, ușor îngroșată, femeie în vârstă, fumătoare probabil...

- Mă numesc Steriade, doamnă, explicasem eu strictul necesar.

- Și?!...

- Nu sunteți doamna Niculescu?!...

- Nu domnule, ce-aveți cu ea?!...

- Aveam o întâlnire!...

Două sau trei secunde se auzise un fișăit aspru, după care, în surdina, cineva strigase: Ana, vezi că te caută cineva!...

- Deschide-i tu, se auzise vocea celei pe care o chema Ana.

Poarta făcuse zgomotul specific, îndemnându-mă să încerc clanța și să intru... Înaintasem paralel cu fațada, care se afla spre sud. La temelie zidul era măcinat de igrasie. Latura dinspre stradă avusese cândva o fereastră care fusese zidită, lăsând ca lumina să pătrundă doar dinspre miazăzi. Un câine-lup se zbatuse într-un lanț scurt, undeva, la capătul laturii sudice... Apoi o ușă se deschisese și o femeie în vârstă, dar cu trăsături agreabile - ovalul obrazului aproape neted, o frunte încă tânără și ochii migdalați!... - mă privise cu oarecare suspiciune sau doar cu încetinelă specifică vârstei:

- Domnul Steriade, ați zis?!...

- Da, ziaristul cu care ați vorbit ieri...

- Da! dăduse ea din cap. Pofțiți!...

Mă condusesse pe scări, urcasem trei sau patru, în spatele lor se afla o verandă, iar acolo se mai aflau încă trei scări... Acum se explica de ce casa era atât de înaltă, fără să aibă totuși etaj.

În holul mare al camerei care urma verandei se aflau două fotolii și o canapea, amândouă părând foarte vechi. Din hol se deschidea o altă ușă... Acolo se auziseră voci feminine și o voce de bărbat matur. Cineva atrăsese atenția asupra intensității lor.

- Eu sunt Ana!... Am și uitat să mă prezint, zisese femeia, și se așezase în fața mea pe fotoliu. Mă îndemnase să iau loc.

Mă așezasem și privisem în jur, dar fără să înregistrez prea multe... Chipul ei rămăsese oarecum lipit de înfățișarea mea... Era probabil aceeași încetinelă în reacții a persoanelor vârstnice...

- Am înțeles că ați vrea să știți ceva despre Carmen, iată, au trecut 20 de ani, se gândise ea...

- Da!... nu știusem eu cum să încep... De fapt eu scriu o carte... O carte despre Colegiu și despre profesorii din ultima jumătate de secol ai acestuia... Uneori însă vine vorba și despre elevi... Știți, într-un fel doar profesorii rămân, elevii trec, dar...

- Mi-ați zis ceva despre domnul profesor Ian! fusese ea un pic contrariată.

- Da, de fapt eu scriu o carte despre domnul Ian... O carte despre el și despre Colegiu!...

- Nu v-am întrebat dacă doriți o cafea!... își amintise ea deodată.

- Nu, la ora asta, pentru mine, e cam târziu!...

- Și pentru mine la fel! zisese doamna Ana neutru, egalizând mereu cuvintele...

Apoi începuse deodată să vorbească:

- Carmen a fost copilul și bucuria mea... Eu nu m-am căsătorit!... Ceea ce s-a întâmplat cu ea a fost o imensă tragedie!... Bărbatul acela e de vină!...

- Care bărbat?!...

- Cum care, soțul!... Nemernicul!... Nemernicul acela căruia i s-a pierdut urma... A plecat în Australia după ce a nenorocit-o...

Nu știam ce putea însemna i s-a pierdut urma!... Dar nici nu simțisem nevoia să întreb...

- A intrat prima la facultate, în anii aceia era foarte greu, nu ca acum, dar ea era excepțională... Scria, domnule, ar fi putut deveni o mare scriitoare... Domnul Ian a înțeles asta și a încurajat-o...

- Am înțeles că a meditat-o pentru facultate!...

- Ei, e un fel de a spune!... Venea uneori, cam de două ori pe lună, și-i dădea anumite indicații, cum se zice... Și anumite titluri de lucrări... Mai mult discutau!... Căci de învățat, învăța ea, fără să i se spună... A avut o deschidere extraordinară pentru studiu și cărți... A citit enorm în anii aceia!... Noapți întregi!...

Tăcuse și ar fi trebuit ca eu să încep să pun întrebări, dar nu-mi mai venise niciuna în minte...

Atunci, ca și cum și-ar fi continuat ideile, se ridicase:

- Dacă vreți să vedeți camera ei de elevă și studentă!...

*

Deschisese ușa și în spatele ei urmaș un coridor. Nu prea mare, iar la capătul lui se deschisese altă ușă... Era o încăperie uimitor de aglomerată cu lucruri vechi. Pe perețele din stânga atârnavă trei sau patru tapiserii de mărime mijlocie. Portretul unui bărbat cu barbă din alt secol mă privise de pe perețele din față... Era un portret cu ramă masivă, dată, probabil, cu bronza auriu, căci nu-mi imaginam că putea să fie altceva. M-am uitat la chipul lui, se uitase și doamna Ana, dar nu simțise nevoia să mi dea nicio explicație... Și nici eu nu întrebam... Poate era un strămoș!...

Sub tablou se afla un pat cu tablă, din cireș, foarte vechi și acesta. În dreapta se găsea biblioteca masivă, cu încrustații numeroase, lucrături fine, aproape baroce în aglomerarea desenelor și formelor ei iar în dreptul bibliotecii se găsea un șezlong de lemn, încăpător, bun parcă pentru două persoane. Pe singurul geam al încăperii, destul de mare însă, aflat undeva în colțul camerei, dincolo de bibliotecă, se zăreau, afară, ramurile unui cireș care mă aveau încă și acum cireșe în el...

- Aici a fost și un birou, explicase... Dar n-am suportat să-l mai văd!... În rest lucrurile sunt cam aceleași... Domnul Ian ședea pe acest șezlong care-i plăcea foarte mult lui Carmen... Il adusese din altă cameră pentru ca să stea acolo profesorul ei... Il respecta și îl admira!...

După care tăcuse din nou. Și tăcusem și eu, pentru ca apoi să încerc să pun întrebări și să primesc răspunsuri pe care însă, paradoxal, odată plecat de acolo, nu le reținusem... Sau poate că nu puseseră întrebările, poate acele întrebări nici n-au mai existat și nici acele răspunsuri, de nu mi amintesc de ele, copleșit fiind de locul acela în care mă aflam și de ce povestea eu acel loc... Cred, totuși, că au fost și alte întrebări și alte răspunsuri... Eu am pu puțin, se pare. Iar doamna Ana a mă vorbit despre Carmen și apoi a tăcut deodată, și ea... Impresia că terminase tot ce avea de spus fusese la un moment dat copleșitoare, de parcă se născuse brusca acolo, în încăpere, un munte uriaș care ne separase pe unul de celălalt...

- Și unde a locuit ea după ce s-a căsătorit?... întrebam la ieșire.

- Undeva în Balta Albă, într-un bloc cu nouă etaje... De acolo s-a aruncat!... Ceea ce m-a impresionat, domnule, e că s-a aruncat, undeva, în spatele blocului, ca și cum s-ar fi întors cu fața la lume... Acolo erau pubelele de gunoi!...

- Credeți că a făcut special asta, că a avut vreun sens faptul acesta?!...

- Eu cred că da!... spusese ea după o pauză.

O lumină ciudată, dureroasă, contorsionată parcă, se putuse citi în în privirea ei...

Făcusem și eu o ultimă pauză, după care întrebam:

- Știți cumva dacă mai ținea legătura cu foștii colegi de Colegiu?... M-ar interesa să vorbesc cu unul dintre ei... În afară de doamna Bertrand, despre care v-am pomenit!...

- Nu cred!... Mariana a fost colega ei de bancă... De aceea a durut-o... Mariana a avut o suflet frumos!... În rest, cred că rupsesse orice legături... Nu știu de ce nu vorbea de anii aceia!... Doar din când în când amintea de fostul ei profesor... Atâta doar!...

- Ați vorbit vreodată despre acest lucru... Ați întrebat-o de ce rupsesse orice legături?... Anii adolescenței sunt pentru cei mai mulți niște ani fabuloși!...

- Pentru unii, domnule!... Pentru ea nu cred!... Nu... nu era un subiect asupra căruia îi plăcea să discute... Poate se întâmplase ceva în anii aceia, nu mi-a spus niciodată nimic... Cine știe!... La un moment dat vrem să rupem cu trecutul, atunci când începem să avem așa ceva, ori poate doar cu un anume trecut, bun sau rău, nu contează... Dar vrem să rupem... Iar unii fac asta foarte devreme!

Am mai stat acolo, în holul unde, cu anii în urmă, Carmen îl întâmpina pe Ian și-l conducea în camera cu cireș, așa numea Carmen acea cameră, acolo unde vorbeau despre cărți, despre școală ori despre lume poate, cine știa?... Doamna Ana rămăsese și ea în picioare, lângă ușă, aproape că nu mai voia să înainteze, să mă conducă. Am coborât atunci singur treptele, ea m-a însoțit totuși, în ultima clipă și doar până la ultima ușă a clădirii, și m-a rugat să trag bine poarta de la intrare...

Ajuns în stradă, înțelesesem deodată că, de fapt, nu limpezisem mare lucru și așa fi vrut să mă întorc să mai întreb ceva, să iau totul de la capăt, dar așa ceva nu se mai putea... Uitasem de pildă să întreb dacă într-adevăr Carmen fusese îndrăgostită de profesorul ei... Dar fusese ceva în jurul meu, în casa aceea, care mă împiedicase atunci și mă împiedică și acum să pun această întrebare... Poate era vorba de un mister imposibil de atins sau poate chiar ea, femeia, fusese obstacolul și de aceea nu aflasem mare lucru din toată discuția mea cu ea... Mă mai gândisem apoi că așa fi putut să întreb dacă era posibil ca sinuciderea lui Carmen să fi avut vreo legătură cu Ian... Continuasem să înainteze așa, în sens invers, pe stradă și, pe neașteptate, toată nemulțumirea mea se stinsese... Fusesem convins că nici alte întrebări și nici gestul de a le pune n-ar fi fost cuviincios... Poate tot ce era legat de curiozitatea mea în legătura cu camera cu cireș se dovedise deodată a fi absurd sau inutil... Trecuse atâta timp pe de altă parte, încât nimeni nu mai știa, probabil nici Doamna Ana, dacă în casa aceea mai era ceva care să mai poată vorbi cu adevărat despre trecut, ceva care s-ar fi putut aduna în întrebări și răspunsuri...

M-am oprit și am mai privit încă o dată casa, nu mă îndepărtasem prea mult, dar

fără ca să mai descopăr ceva... Am revăzut doar fulgerător interiorul acela, camera cu cireș a lui Carmen și mobilele vechi ca niște martori tăcuți și impenetrabili ai unei vieți consumate în numele unui sens care-mi scăpa...

Căutasem în buzunar adresa blocului din care se aruncase Carmen, dar aproape în același timp îmi răsăriseră în minte cuvintele Anei:

„E fără sens ce vreți să faceți!... Nu veți găsi acolo nimic din ceea ce căutați... Am avut o vreme câteva caiete ale lui Carmen... Acelea erau interesante și pe acelea poate ar fi trebuit să le păstrez... Dar cine ar fi putut bănui că peste 20 de ani pe cineva avea să intereseze moartea ei?!... Ea nu a fost pentru nimeni ceva mai mult decât un nume în catalogul acela al clasei ei... Și poate în vreo condică de prezență sau în vreun catalog de examen la Universitate... Dar tot doar un nume!...”

*

Începuse să se lase seara când am ajuns la Rosetti... A fost o seară fără gânduri, cel puțin o vreme... Uitasem deodată tot ce mi se întâmplase în acea zi - și de fapt ce mi se întâmplase?!... - după care mi-am amintit iar de concediu... Era vorba de ceva mai aproape de mine, de viața mea de zi cu zi, de acel concediu pe care îl așteptasem cu o anumită febrilitate, ca și cum așa fi vrut să scap de ceva... Sau să uit ceva!... De fapt, cred că asta era mai degrabă atunci, voiam să uit o mulțime de lucruri de care de la o vreme eram prea plin!... Aveam nevoie de o descărcare... Era ca și cum așa fi vrut să mă despart de cineva...

În jurul meu lumea se mișca rar, indiferentă și necunoscută... Nu era aglomerație!... Coborâsem în pasaj, cu intenția de a ieși spre Universitate. Cumpărasem de aici un sandviș... Nu-mi mai aminteam dacă în ziua aceea mâncasem ceva... Oricum, mirosul din jur, de mâncare, era plăcut, îmbietor... Abia acum realizasem că fusese o zi foarte lungă, ca și cum în ea cineva înghesuise vreo două-trei zile deodată... Poate fiindcă fusesem în atâtea locuri, dimineața la redacție, apoi la Biblioteca Metropolitană, și din nou la redacție... Iar după aceea, fără un plan anume, mă deciseseam să ajung și în strada Bach...

În fața mea o siluetă de femeie urca scările... Era, neașteptat, singura ființă care în clipa aceea urca scările înspre Universitate... Nu-i vedeam chipul, dar, curios, mi se păruse foarte singură, așa cum urca ea scările... Era ca și cum n-ar fi aparținut acelei lumi... Mă grăbisem deodată, fără niciun motiv, s-o ajung... Voiam să-i văd chipul... Aproape că alergasem în urma ei, dar tocmai în momentele acestea un grup de tineri ocupaseră spațiul scărilor, venind de la suprafață... Mă strecurasem cu dificultate printre ei... Ajuns sus, încercasem să zăresc din nou silueta femeii, dar ea dispăruse în aglomerația bruscă de aici... Am stat o clipă locului, oprit, încercându-i pe cei care treceau, căutând... Căutare inutilă și o senzație de pierdere...

Am ajuns apoi acasă... Genna era plecată la mama ei, bolnavă... Am controlat atunci din nou mesajele electronice,

făcusem asta și la redacție... Scrisesem două e-mailuri doamnei din Bruxelles, dar nu primisem niciun răspuns de două săptămâni... O anume neliniște se asociase insidios acelei tăceri de pe mailul electronic... Ca și cum totul intra, treptat, sub o zodie a irealului... Aș fi avut nevoie de niște precizări, înainte de a pleca în Mapamoto pentru a-l căuta pe Ian și a-i lua un interviu, era ultimul lucru pe care voiam să-l mai fac, după care aveam să încep să scriu cartea... Sigur, era posibil ca și după acest interviu unele lucruri să rămână nelămurite, dar cel puțin dintr-un anume punct de vedere investigația mea părea să se apropie de sfârșit... Interviul era ultimul act dintr-o piesă care trebuia să aibă și un final.

(În seara aceea mi-a fost greu să-mi imaginez/să presupun că acel interviu n-avea să fie luat niciodată și că toată investigația mea avea să rămână fără o piesă importantă, fără prezența directă a lui Ian în ceea ce avea să fie o biografie a lui sau un amestec de biografie și ficțiune... Aveam întrebările în minte, iar unele erau foarte precise, ce rost avuseseră, de pildă, acele ore pe care el le petrecuse cu ani în urmă în strada Bach și în ce fel o cunoscuse el pe Carmen!... Fusese într-adevăr eleva lui favorită, cum părea să spună Marianne Bertrand, sau doar una dintre elevele favorite?!... Speram astfel ca acel mister, al sinuciderii lui Carmen, care-o tulburase se pare și pe doamna din Bruxelles, determinând-o să colinde două zile Bucureștiul în căutarea unor adrese și a unor oameni, să fie măcar într-o anume măsură lămurit, Ian având, poate, dacă nu cheia acestei întâmplări, măcar o explicație. Voiam așadar să fie clarificate cumva lunile acelea ale prezenței lui în strada Bach...)

Deschisesem încă o dată (fără rost!) e-mailul, ca și cum așa fi sperat că-n secunde dintre cele două gesturi mecanice de închidere și deschidere, mesajul așteptat să fi sosit... Dar poate că Marianne Bertrand plecase deja în concediu mai repede decât presupusesem eu și decât programase ea inițial... Roma o aștepta în fiecare an pe Doamna Bertrand, sau cel puțin așa ne spusese ea într-una din cele patru seri în care șezuserăm în Bruxelles... Roma era locul în care ea se ducea în fiecare an, de un deceniu încoace... Dar plecarea ei la Roma urma să aibă totuși loc în august, iar augustul acesta în care ea se ducea la Roma nu venise încă...

Absența, pentru a doua oară, a oricărui mesaj îmi accentuase o vagă senzație de indispoziție... Mă simțisem și eu, deodată, singur, ca și cum silueta aceea de la Universitate, care urca la nesfârșit niște trepte, îmi transmisese ceva din semnificația prezenței ei acolo... Ca și cum acea femeie ar fi fost Carmen, iar eu ratasem o întâlnire cu ea, singura întâlnire posibilă...

Apoi mă cufundasem în vizionarea unui film polițist... Seara respira în jurul meu mai liber, în absența căldurii zilei... Lumina scăzuse ușor, nevăzut, și un amurg coplesitor se ridica de pe undeva dintre lucrurile văzute și nevăzute ale lumii.

ana dobre:

Miron Radu Paraschivescu în documentele Securității (II)

In cadrul intim creat în casa lui prin concursul unor prieteni sinceri („frecvent era vizitat de familia Valeriu Sârbu“), într-o „atmosfera familiară“ sau „pulsată de invitați“, Miron Radu Paraschivescu comentează actualitatea internă sau externă, „critică cu expresii caustice și parapoane personale“ „grupări potente“ politice, sau din lumea culturală și de artă. E suspectat de o anume sinceritate: „Ieșirile critice le face cu conștiința omului cult, leal, care are dreptul s-o facă“, afirmând că „pe vreo cinci miniștri din guvern“ i-a învățat „marxism-leninismul“.

Atitudinea lui este modelată de o credință aproape mistică în valorile democrației autentice: „...este adeptul ideologiei comuniste, doar în mediul manifestărilor unei gândiri libere“. Nu mai crede în nimic, mărturisește că „nu mă mai interesează nimic, nimic“, de aceea refuză să citească versuri la o șezătoare din Vălenii de Munte motivând: „Pe mine mă înjură sus și eu să le citesc o poezie“ ca apoi „să pornească o diatribă“: „Comuniștii mai toți au devenit „burghezi“ cu automobil confortabil, cun e și domnul Gogu Rădulescu. Ei nu pot renunța la mașină și gherliruri“, considerând că au trădat idealul comunist pentru un pragmatism îndestulător.

Dintr-o altă notă (121/AV/10ian.1970) care nu precizează agentul, reiese că discuția cu Titus Popovici din 23.XII.1969 este consemnată de... Titus Popovici însuși! Informarea conține aspecte despre „unele probleme din țara noastră“, respectiv activitatea „cenzurii“ și filmul **Reconstituirea** al regizorului Lucian Pintilie.

Punerea sub urmărire a incomodului poet, fost ilegalist, și supravegherea lui prin agenți securiști și prieteni care-i stăteau în preajmă, s-au datorat atitudinii ostile, „dușmănoase“(treptat, cuvântul *dușmănos* este înlocuit, în notele informative, de *ostil*) față de puterea comunistă.

Într-o notă din 12.04.1967 este scris ca o ironie a sorții: „Sursa (informatorul - n.n.) este așteptată cu simpatie și încredere“, reproșându-i-se chiar unele absențe, integrată afectiv în cercul prietenilor care-l vizitau la Vălenii de Munte: Gogu Rădulescu, Ion Mihăileanu, Sidonia Drăgușanu, Ilie Purcaru, Valeriu Sârbu, Dumitru Țepeneag, Darie Ivăncanu, Al. Voitinovici la care în timp se vor adăuga alții.

Ilegalist convins, susținător fervent al politicii de stânga prin colaborările sale la ziare și reviste care simpatizau cu această mișcare sau erau organ de presă al comuniștilor - **Ecoul**, **Era nouă**, **Reporter**, **Cuvântul liber**, **Scânteia**, **Contemporanul**, Miron Radu Paraschivescu devine suspect autorităților comuniste. Un paradox, totuși: deși a intrat în partid în 1933 ca membru al U.T.C., Miron Radu Paraschivescu nu a fost niciodată membru de partid. Și din acest gest se deduce că renunța greu la libertatea sa pentru o disciplină de partid.

În **Planul de măsuri** nr. 372/17 aprilie 1961, se specifică faptul că în anii 1959-1960 a fost semnalat cu „manifestări dușmănoase“, pentru ca ulterior atitudinea lui să devină „tot mai reacționară“. „Reacționarismul său consta în afișarea unei atitudini ostile față de U.R.S.S. și conducătorii ei“, față de „politica de stat a R.P.R.“ și față de „conducătorii din domeniul literaturii și ideologiei“. Își exprimă, apoi, „nemcrederea în literatura noastră nouă“, afirmând că actualitatea social-politică cere o literatură pe măsura

„inculturii celor care o judecă“, „instigându-i“ pe creatori să nu mai scrie căci „s-a terminat de multă vreme cu arta“ la noi, el însuși rezervându-și dreptul de a crea „scrieri de sertar“.

Documentul „**atitudinii ostile**“ este cartea poștală reprezentând Casa pionierului din Slobozia, ilustrată aflată în dosarul de la C.N.S.A.S., adresată la 15.07.1960 „tov. Paul Anghel“ la adresa „44, Bd. Ana Ipătescu, 44, București“, având următorul conținut:

„Amara 15/VII/1960.

Dragi copii, - vă salut din Congo și vă atrag atenția că: „Cauza Congoului e cauza întregii omeniri civilizate“cum zice domnul suprealist

Al vostru prieten

Lumumba -

Și adjunctul său

Casavubu-u-ul“.

Pe margine este adăugat: „Sosim în Buc. la 21.VII“.

Această modificare de atitudine poate provoca nedumeriri, cu atât mai mult cu cât, în punctul inițial, Miron Radu Paraschivescu a fost nu numai un simpatizant, ci și un ideolog al comunismului, susținător al proletcultismului și al realismului socialist pe care-l teoretiza în **Era nouă**, un apologet al lui Stalin, căruia, în **Almanahul literar** din decembrie 1950 îi dedica poeziile **Flacăra și Apărătorul păcii**. Boala de care suferea - epilepsie temporală - diagnosticată de profesorul Nicolae Ionescu-Sisești, boală pe care și-o recunoaște (v. **Jurnalul unui cobai**), poate explica această duplicitate de care-l acuzau contemporanii, pe care i-o atribuie și posteritatea.

Personalitatea sa se scindează: fața diurnă - manifestând aprobare, aliniere la politica zilei, mărturie fiind poeziile pe care le publică în reviste literare, în volumele de poezii; fața nocturnă - cea de contestatar, „dușman“ al orânduirii, care transpare din această atitudine de revoltat care determină urmărirea lui de către Securitate, dar și din **Jurnalul unui cobai**. El este ca un Procopiu din Cezareea. Scrie pentru azi și pentru mâine. Are curajul, spre deosebire de înaintașul său spiritual, să vorbească într-un cadru restrâns, e drept, suficient, însă, pentru a atrage atenția autorităților asupra lui. Boala îi oferă și momente de luciditate premonitoare, îl ajută să vadă prin timp, presimte că lucrurile nu vor dura pentru că noua orânduire desfierte drepturile fundamentale ale omului: libertatea de a se exprima, libertatea de a opta, libertatea cuvântului, iar valorile pe care le afișează rămân simplă demagogie. „Lumea mai bună și mai dreaptă“ în care Miron Radu Paraschivescu crezuse deplin cu toată puterea lui de iluzionare, de om al literaturii, al cuvântului deci, se dovedește o utopie, o lume nedreaptă din moment ce întreține ura de clasă, ura de oamenii care nu au aceeași opinie, atitudine față de sistem. Pericolul se află în chiar această îndărătnicie a uniformizării. Noua orânduire cultivă exagerat nonvaloarea, îngrădind libertatea de creație.

Unii au fost tentați să vadă în Miron Radu Paraschivescu un nemulțumit al regimului, ale cărui așteptări de mărire n-au fost onorate. Negativismul lui s-ar explica, așadar, printr-un egoism funciar, un individualism care nu acceptă sacrificiul în numele solidarității, al colectivității. Pe meandrele vieții omului, el evoluează invers decât

un personaj camusian - de la individul solidar, lampadofor al unei ideologii promițătoare, dar false, la individul solitar, înăcrît de eșecuri, cu conștiința ratării în plan social, acceptând greu acest eșec.

Revenind la agenții de urmărire, în **Planul de măsuri** nr. 372/17, aprilie 1961 se precizează că „agentul Dragomir“ este „creator ca și obiectivul acțiunii“. Față de acesta, Miron Radu Paraschivescu a avut „**repetate manifestări dușmănoase cu privire la creație, la linia partidului în domeniul muncii cu creatorii, la cultura românească în general**“. El trebuia să-l întâlnească pe Miron Radu Paraschivescu, „în anumite împrejurări“ în care „acesta se află în anumite grupuri“ pentru a costata dacă „se manifestă reacționar și față de alte persoane sau doar față de el care îi este apropiat“, în acest fel putându-se realiza documentarea „pe bază de declarații“ privind „manifestările dușmănoase“.

Acțiunea de urmărire stabilește minuțios cercul de acțiune: relațiile apropiate ale lui Miron Radu Paraschivescu, precum și măsura în care „ieșirile lui reacționare“ influențează „în rău“ creația literară a „elementelor“ din grupul de prieteni. El este, așadar, suspectat ca pericol public, iar Securitatea urmărește să producă dovezi care să afirme sau să infirme această supoziție. Agentul Dragomir are sarcini precise în ce-l privește: „**va urmări să stabilească relațiile apropiate ale lui Miron Radu Paraschivescu și în ce măsură ieșirile lui reacționare influențează în rău creația literară a elementelor din grupul lui de prieteni**“, apoi „**va preciza cum se prezintă din punct de vedere al sănătății Miron Radu Paraschivescu atunci când are manifestări dușmănoase**“, „**va încerca să pătrundă în intimitatea obiectivului acțiunii, în așa fel încât acesta să-i citească scrieri «de sertar» urmând ca în limita posibilităților să ni le și procure**“.

Agentul Stere Ion este „prieten bun de multă vreme“ și, față de el, Miron Radu Paraschivescu nu are restricții în comportament, manifestându-se „dușmănos“ în mai multe împrejurări. Agentul „va fi dirijat să permanentizeze legăturile“, pentru ca „în funcție de relațiile ce se vor crea“ să semnaleze „atitudinea și manifestările dușmănoase ale obiectivului, preocupările literare“, „scrierile de sertar“, natura „legăturilor“ cu Paul Anghel. el însuși urmărit de „ind.371“.

Informații privitoare la Miron Radu Paraschivescu obțin organele Securității în 1958 de la Deneș Ioan, anchetat pentru spionaj, primul care informează că acesta deține „scrieri de sertar“.

Acțiunea de urmărire viza modul de viață al poetului la Vălenii de Munte, persoanele care-l vizitau, dacă vizitele au „caracter organizat“, dacă „se țin unele cenaculuri literare în care se citesc versuri „de sertar““.

Apar în dosarul lui Miron Radu Paraschivescu ca persoane din anturajul său: Paul Anghel, „legionarul“ Gabriel Pamfil (tatăl medicului Eduard Pamfil de la Clinica din Timișoara care-l trata în anii '60, cum își amintea Valeriu Sârbu care ne-a mărturisit acest lucru în cursul mai multor întâlniri în care l-am evocat pe poet), Elena Pătrășcanu, „fosta soție a lui Lucrețiu Pătrășcanu“ și Iannis Veachis, „actualul ei soț“. Alcătuiau un fel de „rezistență“ fără sorți de izbândă. Se

ionuț radu

Secvență din realitate

Sunt ființă acvatică într-un ocean informațional
dezbrăcat de carne înot în inexistența apei
fiecare formă de existență îmi amintește de un pește,
toate drumurile lichide duc în ziua de azi
doar că unele ocolesc de mai multe ori Pământul.

Primul poem

În dreapta bărcii
apostolii
au aruncat năvodul în memorie
și au hrănit cu pești
mulțimea ce nu cunoscuse noțiunea de apă.

***

S-a trezit înaintea primei sale ore
nașterea care trebuia să-l țină în brațe a deschis ochii în urma sa
veșnicia aceasta de până la dimineață i se va adăuga la viață,
își caută începutul
încearcă să-și amintească cum arăta în visul lui Dumnezeu despre
el...
încă nu știe că înainte de a întâlni pe cel ce a născut prima naștere

Scrisoarea

Am mușcat dintr-un șarpe viu
Pentru-a-mi întipări urmele dinților.
Vreau să trimit o scrisoare.
Nimănui, deci tuturor.
Mirându-se, să creadă c-au descoperit
O scriere hieroglifică nouă.

Și marmota...

Vino cu mine!
N-ai cum să mă-nțelegi,
Știu.
Ce poți ști tu?
La fel de ușor te-aș păcăli
dacă ți-aș spune,
mai întâi, că, în 1978,
s-a descoperit în Thailanda
cel mai mic mamifer terestru (true)
apoi că în 1987,
Hans Christian Andersen
a câștigat Nobelul pentru literatură.
"Fetița cu chibrituri" ....
ea degeră
iar eu mă înăbuș, pentru că
ochii tăi
au înghețat deasupra mea oceanul.
E sticlă.
Din abisuri nu mai pot răzbi
încercam să mă uit pe mine printre tot felul de monștri
nici unul nu mi se părea
prea hidos
tuturor le găseam o scuză.
Și, deodată,
ne-ai condamnat pe toți.
N-a fost din răutate...
Poate din plictiseală?

va trebui să recunoască ora exactă.

A urmărit haina cu care s-a învelit lumina
și a ajuns la baza coloanei vertebrale a lui Adam
(de unde a răsărit și dimineața aceasta)...

Nu inventați paradisul, el există

Folosind picioarele copacilor raiul se-ntoarce acasă,
numărat la o zi distanță de suflet nu depășesc entitatea lui Unu
copilăresc în sufletul albului.
Când privești doar la trupul meu
nu mă vezi
depășesc extremitățile trupului pentru a mă întâlni.
Potrivesc trăirile ceasului
în funcție de cât de mult florile se-ntorc cu fața spre nume,
Tăcând destul de tare aud cuvintele îngerului.
Îngerul locuiește la bloc
îngerul îngerului i-a fost închiriată mansarda,
mă uit la unul din îngeri
până când irisul miroase a tămâie,
învăț irisul să bată mătânii fără a mișca obiectele la care privești
scaunul este un vis repetat de foarte multe ori
pentru ca îngerul când descântă să-și poată odihni culoare
oaselor.

Mă dezbrac de tropăitul cailor în alergare,
mă spăl cu sufletul apei
ridic palmele la nivelul pieptului
și le îndrept cu fața spre suflet
mă rog să plouă când vei citi tu.

traian rotărescu

Vino! eu nu voi muri
Decât atunci
Când mă vei cunoaște.

Amber

Mi-am văzut sfârșitul, într-o picătură de chihlimbar,
În timp ce vizitam muzeul "Antipa".
Acum câteva zeci de milioane de ani,
moartea mea fusese deja cuprinsă de acea rășină.
Stai puțin, adică asta ma face nemuritor?
Nu cred că mi-ar plăcea:
E prea ieftină nemurirea asta, cât un bilet cu reducere pent
studenți
La muzeul de istorie naturală.

Biletul oricărui muzeu, dacă stau să mă gândesc.

La taifas cu Trina

Aprins în fruntea ghețarului,
Un sfeșnic își prelinge păianjenii de ceară
De parcă ar fi roua șipotind peste gleznele tale.

Fugeai printre brusturi verzi.
N-ai observat șarpele închis într-o armură de porțelan
Pictată de alții.
Există oglindă pentru ochii din care s-au scurs
Lacrimile veninului?
Din ghivece goale nu răsar copii.
Înfloresc, totuși,
Cele mai grațioase pustiuri.
Pustiuri-copii care se vor măcina, îmbătrânind.
Și ce dacă?
În pustiuri nu cresc brusturi.

adolfo bioy casares:

Casa din Pădure, aprilie...

Scrisoare

Stimate domn:

Dacă rândurile acestea vă vor adumbri, ca un vis urât, câteva clipe dintr-o zi oarecare, vă cer iertare.

Scriu pentru a încerca să înțeleg situația în care mă aflu, să-mi dau seama de primejdie, și pentru ca

frica să nu mă paralyzeze. Când vă voi lămuri totul - vor fi deajuns doar câteva cuvinte - îmi voi

redobândi poate liniștea de care am atâta nevoie, și fără de care nu am scăpare. Mă gândesc ce soartă

norocoasă au unii, dumneavoastră de pildă, precum cel care abia întrezărește lumina soarelui dintr-o pivniță

întunecată. E noapte și până în zori mai sunt multe ceasuri.

Voi începe prin a vă vorbi de fratele meu. Îl țineți minte? Dacă ați întreba de el, ați auzi probabil vorbele

A fost întotdeauna un luptător, pe care eu le-aș completa cu adjectivul *istovit*. Activitatea politică la noi în țară

văgăuiește și dărmă. Cunoaștem prea bine forțele care o însuflețesc: prejudecățile cele mai puțin vrednice de

considerație. În această luptă omul integru suportă asediul permanent al unei puzderii de ființe mărunte,

înverșunate, slabe și stângace. Deși superior dușmanilor lui, fratele meu va cădea, mai curând sau mai târziu, sub presiunea gloatei.

- Sunt obosit, mi-a spus. Măcar dreptul la odihnă să nu-mi fie refuzat. Mă voi retrage la Casa din Pădure.

Nici o clipă n-am uitat-o și niciodată n-o să mă satur să mă întorc acolo. O să-ți scriu, când ajung, să-ți

povestesc dacă e tot așa de primitoare ca în tinerețea noastră, și dacă pădurea e la fel de tainică.

A plecat. N-am mai știut nimic de el. În zadar i-am tot cerut vești, în nenumărate scrisori. Era ceva de

neînchipuit ca fratele meu să nu-și țină o promisiune.

Azi dimineată, pentru a descoperi ce s-a întâmplat, am pornit-o spre Casa din Pădure. Nelinıştea nu-mi

dădea pace, dar împrejurările - trenul identic cu cel din amintirile mele, drumul atât de familiar, destinația

aproape sacră - îmi inspirau încredere. Am intuit atunci că, pentru fratele meu, călătoria nu fusese o fugă,

ci întoarcerea solemnă la obârșie. Cu un dram de noroc, aș fi poate îndreptățit să sper...

Am coborât în gara micuță. Mi-am zis înduioșat: "E mai mică și mai tristă ca oricând". Am văzut un cal

rotat înhămat la o trăsură, așteptând în spatele gării, și pământul alb pierzându-se în zare, acolo unde pădurea

se întindea ca un munte albăstriu. Un bătrân cenușiu îmi veni în întâmpinare. Ieșise probabil din clădirea gării;

părea însă că se întrupase din neant. "Este, pesemne, unul din neamul Millas", m-am gândit. Omul nu m-a

recunoscut. "Ce ți-e și cu Millas ăștia!", mi-am zis și am dat din cap. L-am rugat să mă ducă. Pe drum abia dacă

am schimbat câteva vorbe.

- E careva la Casa din Pădure?

- Acum o vreme am dus pe cineva.

- E tot acolo?

- Cine știe!

- Nu pari prea convins.

- Păi e departe.

Cărarea o lua printre copaci. Ridicând ochii spre adâncul verde ce ne învăluia, am exclamat:

- Ce frumoasă e pădurea!

Vizițiul obiectă:

- Prea multe nevăstuici.

- Am văzut una în șanț. Sunt dăunătoare, e drept.

- Și nerușinate.

M-am minunat de ignoranța de nepătruns a oamenilor de la țară în fața naturii înconjurătoare, a

realității de zi cu zi.

- Nevăstuicile roșcate, i-am explicat, rămân încremenite, căci le paralyzează frica.

- Există roșcate, dar mai există și negre, răspuse.

Într-un luminiș am zărit casa. Printr-un joc neprevăzut de lumini, cabana de lemn strălucea în asfințit.

Câte amintiri îmi stârnea!

Plătindu-i pentru drum, l-am rugat:

- Așteaptă. Mă duc să văd dacă e cineva.

Am bătut în ușă. M-am străduit s-o deschid, să forțez obloanele. Casa era închisă ermetic. I-am dat ocol,

în căutarea unui loc pe unde să intru, când se auzi tropot de cal. M-am întors la intrare. Trăsura se îndepărta.

"O să petrec o noapte pe afară", mi-am zis. Mi-am adus aminte de nevăstuici și m-am înfiorat. Am descoperit într-un

perete o scândură desprinsă; am rupt-o de tot și, târându-mă, m-am strecurat prin gaură în dormitorul părinților.

Era întuneric beznă. M-a luat groaza, nu numai de ce aveam să gătesc acolo, ci și de ce mi se putea întâmpla.

"Ce rușine!", mi-am spus. În jur plutea un iz greu de încăpere neaerisită, de umezeală, poate de putreziciune.

Am auzit niște zgomote ușoare, de parcă s-ar mișca ceva. Mi-a trecut prin cap: "E doar o închipuire". Am

auzit iar zgomote, m-am trântit la pământ și, izbindu-mă de scânduri, pe brânci, am ieșit cum am putut. Afară

am priceput că nu aveam altă alternativă decât să mă liniștesc și să mă întorc înăuntru. Așa am și făcut; zorit,

am luat-o la dreapta - cunoșteam casa pe dinafară -, am întins brațul, am pipăit ivărul de la fereastră, l-am tras

și am deschis-o larg. În strălucirea aurie a asfințitului în pădure, mi se ivi în fața ochilor dormitorul părinților,

ca un leș în descompunere. Niciodată n-am bănuțat că lucrurile ar putea cunoaște o degradare atât de respingă-

toare. Mi-am ținut firea. Am străbătut dormitorul, am deschis o ușă, am trecut în fugă prin salon, ferindu-mă de

masă, am ajuns la ușa de la intrare. Numai printr-o îndărijire disperată am învins rezistența fiarelor ruginite și am

putut deschide. Pe masă am găsit cărțile fratelui meu, ochelarii. Descoperirea lor mă tulbură; făcu

să-mi încolțească o speranță vie, care foarte curând avea să se prefacă într-o presimțire îngrozitoare. Am

auzit iar zgomotul acela, a ceva ce se mișca. Atunci, cu scârbă

cumplită, am dat cu ochii de o nevăstuică... Jivina se oprise între masă și

perete, tocmai pe unde trecusem eu. Ne-am pomenit față în față. Mi-a trebuit destul timp pentru a-mi aminti ceea

ce știam: că nevăstuica era încremenită de spaimă. Se uita țintă la mine, cu gura întredeschisă, arătându-și colții.

ascuțiți. Și eu rămăsesem stană de piatră în fața acelei arătări care oglindea o cruzime sălbatică. În sfârșit, am

izbutit să mă urnesc din loc și animalul e zbughi afară. Am deschis ferestrele să intre lumina; am închis ușa să

nu pătrundă nevăstuicile. Am cercetat temeinic casa. Acum nu mai rămăsese decât pivnița. Am apucat belciugul de fier, am ridicat scândurile grele,

m-am aplecat cu oarecare teamă. De jos răzbătea un miros oribil. În întuneric luciră ochi. Am trântit ușa de scânduri. Ca să cobor în pivniță aveam nevoie de o scară, dacă voiam să

mă mai întorc sus, și de o lumânare. Numi adusesem lanternă. Dacă nu descopeream prin casă niște lumânări,

n-aveam să cobor azi. M-a bătut un gând: "Dacă nu gătesc niște lumânări, mă așteaptă o noapte cumplită! Mai

întâi, mi-am zis, să caut lumânările și să dau zor să nu mă apuce întunericul cu gaura

în perete neastupată, să nu năvălească nevăstuicile în camere“. În hip inexplicabil, jivinele astea îmi făceau ilă. Au fost de-ajuns aceste două hotărâri, luate fără șovăială, ca lărea mea să se îmbunătățească; mai ales moralul, care e atât de important.

Pe polița din bucătărie am găsit o umânare. Cu puțină economie, avea să-mi zugăvească toată noaptea. Dacă apuc zori, voi avea tot curajul de pe lume. Am găsit scule în dulapul unde le ținea tata. M-am străduit în grabă să astup gaura, înainte de a se înnopta. Am săprăvit treaba la timp. Am străbătut iar casa. Cu o coadă de mătură am împins afară o nevăstuică ce dădea să intre pe fereastra de la odaia din față. Am închis geamurile, dar nu-mi mai aflam liniștea; mi-era teamă să nu fi strătruns vreo jivină scârboasă. Am lăsat obloanele deschise, să profit de lumină cât mai era. Curând se lăsa întunericul. Am descoperit atunci că de pe la toate ferestrele mă priveau ochi de nevăstuică îngrămădiți în spatele geamurilor. Nu știu de ce nervii mă cam asau. La început ciorchinii aceia de ochi m-au înspăimântat. Mi-am eamintit apoi că nu trebuia să-mi pierd

sângele rece. Am deschis pe rând ferestrele și, învingându-mi sila, am aruncat jos animalele. Cădeau afară ca niște fructe grele. Acum am închis obloanele, măsură providențială căci, cu timpul, geamurile s-ar fi spart sub presiunea atâtor nevăstuici.

Din fericire, am la îndemână o lumânare și o cutie de chibrituri. De fapt, lumina unei lumânări, în împrejurările de față, nu înseamnă mare lucru. Să fie oare cu puțință să scârțâie podeaua din pricina jivinelor? În mormanul de cărți de pe masă am găsit o foaie cu un mesaj de la fratele meu. După ce l-am citit, ca să nu mă las pradă nervilor, m-am apucat să scriu rândurile astea: faptul de a le așterne pe hârtie mi-a stârnit un fel de plăcere tainică, probabil bolnăvicioasă. Tocmai am auzit un zgomot, ca de lemn ce se crapă. Mă duc să văd ce se întâmplă. Dacă năvălesc înauntru, o să ridic ușa de la pivniță și o să sar jos. Nevăstuica ce mă așteaptă acolo o să fie sugrumată de mâinile mele: cu scârbă, dar și cu îndârjire. A daug, în continuare, mesajul fratelui meu:

Mesaj

Mijloacele de apărare sunt pe sfârșite, casa e împresurată, mă întreb dacă nu cumva sunt bolnav, dacă totul nu se petrece oare decât în mîntea mea. De bună seamă, în situația de față asemenea iluzii sunt nebunie curată.

Nu mai e nici o scăpare, somul e prea adânc.

Nota comisariului

Stimate domn:

Vă aduc la cunoștință că în locul numit Casa din Pădure, într-o pivniță deschisă, sau descoperit resturile a două persoane la a căror identificare grabnică lucrează subalternii mei. Solicitându-vă informațiile pe care ați binevoi să le aduceți în legătură cu posibillii autori ai scrisorii și mesajului anexate în copie, vă salut cu tot respectul...

Traducere de
Tudora Șandru Mehedinți

mapamond

zvelyne bloch-dano:

Casa reîntoarcerii

„Singura bucurie în lume este de a începe“. Reflecția lui Pavese ar putea servi drept moto la cartea lui Jean-Paul Kauffman **Casa reîntoarcerii**. Când această reîntoarcere urmează unei rupturi remediabile a vieții-trei ani de captivitate în Liban, umilință, teamă și o culpabilitate durdă a supraviețuitorului-, e un început miraculos de a înnoda firele, de a continua totul, uitând starea de fapt de dinainte. Casa din Landes, găsită din întâmplare și subită de nevoie, a devenit deodată unul din poli existenței sale. Povestea instalării este o istorie de dragoste pentru un cămănt, o regiune, o locuință. Cititorii îi urmăresc etapele succesive: căutarea, descoperirea, primele legături înainte de a se obișnui cu alte tabieturi. Retras departe de lumea tumultoasă - nebună și gomotoasă - perioadă pe care cei trei ani de liniște și obscuritate au făcut-o insuportabilă - Kauffman redă Timpului luminositatea și ochii i se redeschid la rumusețea nedescifrată a Terrei. „Totul în mine era devastat. Trebuia să repopulez acest peisaj dezolant, să stabilesc o nouă relație de încredere cu cei din jurul meu“. Retragerea la un alt domiciliu nu înseamnă albităicire, ci o readaptare lentă la ceilalți, la cerințele și pretențiile lor. De aici el va

contempla natura, își va acorda simțurile aidoma unui muzician care-și caută febril tonalitatea potrivită. Eliberarea se câștigă, ea presupune un spațiu intern și extern, debarasându-te de constrângeri și obiecte inutile.

Povestitorul ce ne-a primit în vechea lui casa este o ființă liberă. Sau cel puțin așa ne apare. Acest pavilion, cumpărat în anul 1979, cu câțiva ani înainte de experiența sa tragică libaneză, este ca un contrapunct la casa din Landes. E atât de îngustă încât cealaltă pare largă, totul e așezat în adâncime - un subsol, iar sub el pivnița amatorilor de Bordeaux -, în proximitatea imediată a vecinilor de pe partea cealaltă a aleei, farmecul ei fiind doar acela că se schimbă și înaintează în vârstă la pas cu proprietarii. Casa care a crescut odată cu copiii, urmași care abia așteaptă plecarea părinților în vacanțe, ca să le ocupe camera, casa-birou părăsită voluntar de Kauffman pentru Landes din aprilie până în septembrie, casa-martor a unei vieți de familie, ce a rezistat îndelungatei absențe. Vocea Joellei, auzită la interfonul de la intrare, îți amintește instantaneu de lupta sa îndârjită pentru eliberarea soțului. Dacă el își protejează singurătatea la Landes, scriitorul îți

deschide larg ușile casei pariziene, cu biroul prezentat în toată forma sa alungită, cu icoane având pictat chipul Madonei pe pereți și la loc vizibil expunând cartea de vizită a lui John Le Carre, cu care s-a întreținut nu demult. Nimic din încăperea nu amintește de existența unui artist. Kauffman caută mai mult sensul decât estetica, sentimentele veritabile în detrimentul proclamațiilor. Ca vinul său favorit, combină avântul cu o anume reticență. Chiar în cartea sa el povestește despre mutarea peretelui cu cărți, care-i sufoca încăperea. Lectura, care-l salvase în timpul captivității, și-a pierdut, straniu, semnificația la reîntoarcere. Au supraviețuit în biroul său de la Paris doar volumele din Pleiades și cărțile consacrate vinului (în dublu exemplar și la Landes). Această „curățire“ a marcat sfârșitul unei nevroze, declanșând începutul redeschiderii spre o altă realitate. Încetând de a mai fi un cititor pasionat, Jean-Paul Kauffman a ajuns scriitor. A făcut chiar mai bine decât a-și regăsi locul printre muritorii de rând...

Traducere de
Constantin Ardeleanu

Vivere pericolosamente

valeria mantău tăicuțu

Tradus de Anamaria Pop și publicat de Editura Curtea Veche (2006), romanul lui Sándor Márai, **Moștenirea Eszterei**, vorbește cu simplitate despre dragoste, tăcere și moarte, despre datoria de a trăi în conformitate cu legile nevăzute/nescrise, dar mai presus de cele morale, de a fi liber, nelegat de obiecte și de oameni. Personajele eșuează din cauza unei prea mari deconectări, care le împiedică să comunice între ele, să-și facă reproșuri, dacă e cazul, să se elibereze de zgura nemulțumirilor mărunte și să meargă în continuare împreună: „Omul tace o viață întreagă despre tot ce a fost mai important pentru el. Uneori moare în această tăcere. Dar uneori are ocazia să vorbească... iar în asemenea situații nu se poate, nu-i permis să tacă în continuare. Cred că o astfel de tăcere a fost și păcatul original, despre care vorbește Biblia. În viață există o anume minciună primordială; trece mult timp până când omul își dă seama de acest lucru“ (p. 98).

Scris la persoana întâi, sub forma unui jurnal-confesiune al Eszterei, romanul este în întregul lui un portret al lui Lajos, un reprezentant perfect al tipului de lichea simpatică, profitoare și odioasă în egală măsură. Niciunul din gesturile lui Lajos nu sunt în conformitate cu etica și cu morala: el minte, înșală, jefuiește, face pe filantropul cu averea altuia, împrumută bani și nu-i dă înapoi, își crește copiii speculând naivitatea și bunăvoința unor femei care nu reușesc să reziste farmecului său personal, își însușește orice bun al celuilalt, falsifică polițe, într-un cuvânt, face, în fiecare moment al vieții lui, dovada unei totale lipse de caracter - lucru pe care, de altfel, îl și mărturisește. Important în roman nu este însă, în mod paradoxal, acest portret, care-i constituie substanța epică, ci modul în care Eszter și celelalte personaje se supun acestui „geniu al minciunii“: fascinația exercitată de Lajos se revărsă inclusiv asupra cititorului, manipulat și sedus la rândul-i. Lajos este realizat printr-un complicat sistem de oglinzi paralele, obținându-se, în final, un fel de personaj-hologramă. Cea care mimează obiectivitatea este fiica lui Lajos, Éva, într-un discurs convingător: „Tata nu este legat de obiecte, uneori am impresia că pentru el n-are nicio importanță dacă seara are sau nu un acoperiș deasupra capului. Poartă în el ceva din omul pescar și vânător: dimineața urcă pe cal - întotdeauna a avut automobil, chiar și în cele mai grele perioade, și de cele mai multe ori conducea el însuși -, apoi pornește în pustietatea aceea deosebită sau în pădure, care pentru el este orașul, adu-mecă, stă la pândă, împușcă uneori câte un cerb, îl aduce acasă, îl prăjește și oferă fiecăruia câte o bucată; apoi nu-l mai interesează nimic zile sau săptămâni la rând, până când nu se termină prada... de fapt, asta iubim noi în tata; asta iubești și tu în el, Eszter. Tata e în stare să renunțe la un pian sau la o slujbă bună ca la o pereche de mănuși ponoșite; nu respectă obiectele și valorile, doar știi bine. Noi, femeile, nu înțelegem treaba asta... eu deja am învățat multe lucruri de la tata, dar n-am să fiu niciodată în stare să-mi însușesc adevăratul lui secret, această lejeritate, această libertate interioară. În realitate nu-l interesează

nimic, doar pericolul; acel pericol deosebit, viața... Dumnezeu știe, Dumnezeu înțelege asta... Iată pericolul de care are el nevoie: viața trăită printre oameni, viața trăită fără nicio convenție; da, să poată zdrobi din curiozitate toate convențiile, apoi să le arunce amuzat“.

Sándor Márai pare a fi adeptul acelui „vivere pericolosamente“ pomenit de Nietzsche (Eszter citește, la un moment dat, la îndemnul lui Lajos, lucrările filosofului), dar, mai cu seamă, de Marinetti în **Manifestul futurist** (din 20 februarie 1909): Lajos preia stilul de viață imaginat de Nietzsche/D'Annunzio/Marinetti, reacționând la tot ceea ce este desuet, la mania contemporanilor de a colecționa obiecte, de a-și transforma casele și viața în muzeu. Discursurile pe care i le ține Eszterei seamănă cu enunțurile violente, șocante, din manifestul futurismului: „Iată că în Italia lansăm acest manifest de o violență incendiară și ruinătoare, prin care astăzi vrem să salvăm Italia de cangrena sa de profesori, arheologi, ghizi turistici și anticari. Italia a fost pentru prea multă vreme o piață pentru arta de mâna a doua. Vrem să scăpăm de nenumăratele muzee care o acoperă cu nenumărate cimitire“.

O primă tentativă a lui Lajos de a o scoate pe Eszter din muzeul/cimitir care este locuința familiei se petrece în tinerețea personajelor: îndrăgostit de Eszter, Lajos se însoară cu sora acesteia, Vilma, dar, cu o zi înainte de nuntă, îi cere iubitei lui să treacă peste convenții și să fugă în lume cu el. Scrisoarea ajunge la Eszter după douăzeci de ani, artificiu folosit în mod ironic de către autor, pentru a reliefa lipsa de consistență a structurilor narrative tradiționale. Gustul pentru primejdie, energia și îndrăzneala lui Lajos sunt în contrast evident cu timiditatea, buna-creștere și deconectarea exagerată a lui Eszter, căreia i se potrivește perfect rimbaldianul „par délicatesses / j'ai perdu ma vie“.

A doua tentativă se petrece după moartea Vilmei, când Eszter este chemată să locuiască împreună cu Lajos și să aibă grijă de copiii surorii sale. Nici de data aceasta, însă, Eszter nu este dispusă să trăiască pericolos și sfidător din expediente, să se consume cu strălucirea, talentul și feroarea lui Lajos, să-l aștepte răbdătoare să se întoarcă din enigmaticele lui peregrinări ori să plece împreună cu el.

Eszter nu are simțul aventurii, iubește frumusețea statică, ușor prăfuită, a lucrurilor vechi, atmosfera călduță din locuința banală pe care o moștenește de la părinți, împreună cu sute de precepte morale care-i permit să trăiască demn și banal într-un târg uitat de Dumnezeu.

Revenirea, după douăzeci de ani, a lui Lajos, într-un loc în care are prieteni și dușmani, datorii bănești și conturi de reglat, răscolite atmosfera de muzeu, letargică, în care-și duceau viața Eszter și o altă fată bătrână, rudă ceva mai îndepărtată, un adevărat „barometru moral“ al familiei. Pentru toți ceilalți, el a venit s-o jefuiască pentru ultima oară pe Eszter, să-i ia și bruma de moștenire, adică grădina și casa în care trăia liniștită și resemnată împreună cu Nunu, cealaltă fată bătrână. Pentru prima oară în viața ei, Eszter înțelege însă esențialul din „legea lumii“, singura lege respectată de Lajos: „Endre“, îi va argumenta ea unui vechi prieten, „dumneata ești bărbat, un bărbat adevărat și distins, care este nevoit să gândească tot timpul consecvent, așa cum prevăd în mod înțelept legea, obiceiurile sau rațiunea. Dar noi, fe-

meile, nu putem să fim întotdeauna atât de înțelepte, nu putem gândi mereu consecvent. Acum înțeleg deja că nu asta-i treaba noastră. Dacă în urmă cu douăzeci de ani aș fi fost într-adevăr înțeleaptă și sinceră, aș fi fugit într-o noapte din casa asta, aș fi fugit cu Lajos, cu logodnicul surorii mele mai mari, cu falsificatorul de polițe, cu mincinosul notoriu, cu pleava umanității, cum ar spune Nunu, căreia îi plac exprimările mai înflorite. Asta ar fi trebuit să fac dacă în urmă cu douăzeci de ani aș fi fost curajoasă, înțeleaptă și sinceră... Ce s-ar fi întâmplat? Nu știu. Probabil că nimic bun sau plăcut în mod special. Dar cel puțin m-aș fi supus unei porunci sau legi care-i mai puternic decât sunt legile lumii și ale rațiunii“ (p. 120).

Plătirea unei datorii - cum consideră Eszter cedându-i ultimele ei bunuri lui Lajos - nu înseamnă, însă, și metamorfozare a personajului. Experimentând, prin renunțare și nesăbuință, acel „vivere pericolosamente“ care-i stătea atât de bine lui Lajos, Eszter înțelege că nu-i potrivită pentru un astfel de stil de viață, că vârsta, educația și deprinderile morale căpătate într-o viață sunt mai puternice decât

gustul trecător al aventurii. Ajunsă, înainte de vreme (la numai 45 de ani), într-un azil de bătrâni, ruptă din mediul care-i dădea putere și siguranță, femeia iese din transa în care-o cufundase Lajos și-și acceptă obligația pentru care, de fapt, se pregătise încă de la naștere: aceea de a muri: „În duminica aceea când Lajos a fost pentru ultima oară la noi m-am vindecat inclusiv de frica morții. Poate timpul care n-a fost milostiv cu mine, poate amintirea aproape la fel de cumplită ca și timpul, poate îndurare deosebită de care, conform învățăturilor crezului meu, uneori au parte inclusiv cei nevrednici și încăpățânați, poate pur și simplu experiența și bătrânețea mă ajută să fiu calmă în fața morții. Viața mi-a dăruit atâtea lucruri minunate și m-a jefuit la fel de minunat... la ce mă mai pot aștepta? Trebuie să mor, pentru că asta-i legea, pentru că mi-am îndeplinit obligația. Știu, sunt cuvinte mari, iar acum sunt chiar speriată puțin când le văd așternute pe hârtie. Sunt cuvinte trufăse, pentru care trebuie să dai socoteală cândva, în fața cuiva. Doamne, cât de mult a durat până când mi-am acceptat obligația, cu câtă împotrivire m-am supus, dați-ți seama și protestând cu disperare. Atunci am simțit pentru prima dată că moartea poate fi o mântuire, că poate fi dezlegare și tihnă. Numai viața este luptă și batjocură“ (p. 5-6).

În anul 2000, **Moștenirea Eszterei** a fost proclamată cartea anului în Italia și în Germania, și în mod sigur că nu pentru atmosfera crepusculară din fostul Imperiu austro-ungar abia ghicită ca fundal al dramei prin care trec personajele.

Povești și umbre din trecut

rețele tartler

Istoria lumii povestită de Ernst Gombrich, apărută în 2006 la Editura Pro, se citește aproape ca un basm, dar și ca o introspecție: „Te-ai așezat odată între două oglinzi? Te sfătuiesc să nu faci. Vei vedea un șir de oglinzi, din ce în ce mai îndepărtate, din ce în ce mai mici și din ce în ce mai neclare, o infinitate de oglinzi între care nici una nu este ultima... Exact așa, așa cum lucrurile se întâmplă cu „a fost odată“. Nu poți să imaginezi că se poate întrerupe firul la momentul dat. Bunicul bunicului bunicului bunicului... Nu-i așa că-ți vine amețeala? Dar tuși, mai spune-o odată, lent de data asta, și îți vei reuși să-ți imaginezi. Repetând, ajungem la perioade din ce în ce mai vechi. Te poți gândi în timp ca în șirul nesfârșit de oglinzi. Nici în acest caz nu vom ajunge vreodată la începutul timpului, deoarece în spatele celui din urmă început există întotdeauna un nou „a fost odată“.

Născut în 1909 la Viena, acest mare specialist în istoria artei, care avea să devină autorul celei mai accesibile istorii a lumii, a trăit aproape un secol, apucând un an din fiecare din cele trei milenii, suficient pentru a-și vedea realizate profețiile. Moartea sa, la 3 noiembrie 2001, a tulburat întreaga lume, încă aproape nu există elev care să nu-i fi citit scrierile sau să nu-i cunoască teoria aprofundată a uimirii care se află la originea cunoașterii („cel care nu se mai miră nu înțelege a mai ști“).

Citită cu plăcere datorită frumoasei ilustrații de Nicolae Constantinescu, istoria lui Gombrich e ca o amintire de familie, un basm care duce prin „soare, pământ, fructe, mări, oceane, plante, scoici, șopârle gigantice și munții noștri și în sfârșit spre oameni“. Sigur că istoria oamenilor, cu „cei mai mari descoperitori care au existat vreodată“ în preistorie, din Neanderthal, cu faraonii, sfinxul și hieroglifele egiptene, cu Mesopotamia, legile lui Hammurabi, Turnul Babel, Nabucodonosor... este ilustrată cu imagini și anecdote. De pildă, teoria observației astronomice, a planetelor și a celor săptămânii înrudite cu astrii, de regăsit astăzi în toate limbile moderne („Ți-ai gândit vreodată că zilele săptămânii au o origine atât de curioasă, veche de câteva milenii?“). Sau recunoașterea Unului Dumnezeu, de către evrei („Nu era bizar să crezi într-un zeu unic, care, în plus, nu putea fi văzut, să respecti legi și uzanțe de o stranie severitate extremă, doar pentru că o divinitate invizibilă poruncise să faci astfel?“). Nașterea alfabetului ne va aminti mereu de fenicieni („ei da, când vezi alfabetul B, să-ți spui că e foarte, foarte puțin diferit de cel trasat în urmă cu trei mii de ani, când, pe coastele lor îndepărtate, din acele orașe erau tuare clocotind de viață și de activitate erau rudelor și prietenilor rămași în țară.

Acum, sunt sigur că nu-i vei uita pe fenicieni!“). Ca pe niște neamuri îi pomenim pe Homer, Schliemann, Pericle, filozofii atenieni. „Simt că te-am făcut curios. Ai vrea să știi ce lucruri mărețe erau în stare să facă atenienii. Ți voi răspunde: erau mari în toate. Dar cele mai importante pentru ei erau adevărul și frumusețea“.

Poveștile, de la zidul chinezesc la cuceririle romane sau cetățile medievale, de la imperiile secolului trecut la primul tren și zgârie-nori, au concluzii optimiste. Comunicarea, asistența pentru dezvoltare, ajutorul internațional l-au făcut pe Gombrich să creadă în victoria Binelui.

Dacă „lupta pentru stăpânirea creștinătății“, istoria cavalerilor și fortărețelor, turmurile și cruciadele sunt la Gombrich un basm al descoperirii Orientului (inclusiv al descoperirii filozofiei grecești prin intermediul culturii arabe), *Istoria secretă a cruciadelor* de René Grousset (traducere de Nicolae Baltă la Editura Pro, 2007) e una din referințele critice cele mai serioase pentru cercetătorii acestei epoci fundamentale pentru Europa. Cu destui ani înaintea vestitei cărți a lui Amin Maalouf, *Cruciadele văzute de arabi - barbaria francilor în țara Sfântă* (Editions J'ai lu 2001), cartea orientalistului Grousset atrage atenția asupra marilor apropieri dintre Orient și Occident. De la întemeietorul Ierusalimului, Baudouin de Boulogne, la Baudouin al II-lea, al III-lea și al IV-lea, de la Foulque d'Anjou la Guy de Lusignan, Richard Inimă de Leu, Ludovic al IX-lea devin sub pana lui Grousset personaje de neuitat. Ecurile cruciadelor, pe care le simțim și astăzi, au făcut să bată altfel inima Europei. Rezultatul a fost o nouă etapă a cunoașterii. Matematica, arhitectura, optica, ingineria, comerțul (noutatea unor mirodenii, fildeșul, diamantele, portocalele...), transporturile, religia (Bizanțul), arta, practic totul s-a schimbat în urma „primelor ciocniri ale civi-

lizațiilor“. Musulmanii dau și astăzi apusenilor europeni numele generic de „franci“. Nu e o întâmplare că Renașterea s-a ivit în Italia, țară cu frontiere maritime care a avut parte de toate deschiderile și toate zărilor cucerite de cavaleri. Astăzi, în contextul din ce în ce mai pomenit al „barbariilor moderne“, istoria cruciadelor e un izvor de neevitat. Mult mai ușor vor fi înțelese de către cititorii lui Grousset imposibilele eforturi și sacrificii ale medievalilor, nebunia și bravada unora, eroismul, ambiția și aroganța altora, misterul locurilor sfinte, exotismul și dorul de ducă, precum și, mai ales, „rezultatul invers“ din zilele noastre: problemele imigranților, redescoperirea exaltărilor religioase, nevoia de ecumenism.

Evul Mediu este și „timpul“ unui amplu documentat roman de Michel Benoit, publicat tot de Editura Pro, care va trezi poate mai puțin interes la noi - nu neapărat datorită subiectului mai puțin cunoscut (manuscrisele eseniene de la Marea Moartă), cât datorită apropiierilor care se pot face de intențiile lui Dan Brown. Cartea își propune de altfel, deschis, să fie ceea ce astăzi se cheamă „un thriller religios“. Poate că miza comercială a acestuia e mult prea mare, dar cititorii pasionați cândva de Umberto Eco pot regăsi acele lumini și întunecimi greu de uitat.

Poezii în capodopere

Rubén Darío (1867 -1916)

Fatalitate

Arborele-i fericit fiindcă simte abia,
piatra e mai fericită, nu simte deloc,
nu e mai mare durere decât să fii viu,
nici povară precum a fi conștient.

Să fii, să nu știi, să-ți lipsească o cale,
amenințarea trecutului și a viitorului...
teroarea sigură că și tu vei muri
suferind totul în viață și-n beznă

și tot în ce nu știm și abia bănuim...
și carnea ademenindu-ne în ciorchini
și cripta ce-așteaptă cu înmormântarea
fără-a ști încotro
nici de unde venim...

